

Asia: VN/26572/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain ja Oikeuspalveluvirastosta annetun lain muuttamisesta

1. Yleiset kommentit

Lausuntonne yleisesti esityksestä

Varsinais-Suomen sovittelutoimisto kiittää mahdollisuudesta lausua.

Kannatamme hallituksen esitystä. Rikos- ja riita-asioiden sovittelu on merkittävä osa suomalaista oikeusjärjestelmää sekä tärkeässä asemassa rikosten torjunnassa. Lakisääteisen sovittelupalvelun siirtämisen sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudesta oikeusministeriön alaisuuteen voidaan olettaa lisäävän sovittelun käyttöä sekä parantavan sovittelun mahdollisuuksia laajentua entisestään sosiaalisena ja korjaavana oikeuspalveluna. Oikeusministeriössä on ymmärrystä restoratiivisen oikeuden merkityksestä oikeusjärjestelmässä sekä yhtenä konfliktinratkaisumenetelmänä.

Lausuntonne vaikutusten arvioinnista

Kannatamme ehdotusta rikos- ja riita-asioiden sovittelun järjestämisen vastuun siirtämisestä Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta Oikeuspalveluvirastolle.

Lisäksi kannatamme, että sovittelutoiminnalle laissa säädetyt tehtävät säilyvät ennallaan ja pidämme tärkeänä nostona, että sovittelut toteutetaan jatkossakin vapaaehtoisten sovittelijoiden avulla. Vapaaehtoiset sovittelijat ovat nykyisellään sekä tulevaisuudessa lakisääteisen sovittelutoiminnan merkittävin resurssi sekä syy yhteiskunnallisille säästöille.

Esityksessä oli valitettavaa, että sovittelutoimintaan kohdistuvaan rahoitukseen tai palveluiden järjestämistapaan ei ole tiedossa muutoksia tai parannuksia.

Sovittelutoiminnan siirtoa sosiaali- ja terveysministeriöstä oikeusministeriöön suunnitellessa olimme odottaneet siirron yhteydessä sovittelutoiminnan valtiollistamista. Palveluntuottajarakenteen säilyminen ennallaan ei ole järkevää taloudenhoitoa eikä edistä yhdenmukaisen tai tasalaatuisen palvelun tuottamista, ja toivomme, että sovittelutoiminnan valtiollistamista ja koko henkilöstön siirtymistä Oikeuspalveluviraston alaisuuteen edistetään tulevaisuudessa.

2. Ehdotukset palvelujen järjestämisvelvollisuudesta ja valvonnasta (Sovittelulaki 7 ja 7a §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Kannatamme ehdotusta, jonka mukaan Oikeuspalveluvirastolle kuuluu osana järjestämisvelvollisuutta sovittelun ohjaaminen, seuranta ja kehittäminen.

3. Ehdotukset neuvottelukuntaa koskeviksi muutoksiksi (Sovittelulaki 6 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Neuvottelukunnan ehdotettu rooli sovittelutoiminnan valtakunnallisen kehittämisen tukena ja yhteistyön edistämisessä on hyvä. Neuvottelukuntaa on pidetty tärkeänä elimenä sovittelulain koko voimassaolon ajan. Neuvottelukunnan asettaminen harkinnanvaraiseksi ei siis ole kannatettavaa.

Jatkossakin on perusteltua säilyttää sovittelutoiminnasta irrallinen, mutta kuitenkin keskeisistä tahoista koostuva verkosto, jolla on näkemystä sovittelutoiminnan kehittämisestä ja laadun parantamisesta. Oikeuspalveluviraston rooli sovittelutoimintaa valvovana, ohjaavana ja kehittäväenä tahona on kannatettava ehdotus, mutta neuvottelukunnan olisi hyvä toimia suosituksia antavana ja yhteistyötä edistävänä tahona jatkossakin. Neuvottelukunnan jäsenet ovat olleet toimintaan sitoutuneita eikä ole perusteltua luopua toimivasta laajasta verkostosta, josta neuvottelukunta muodostuu.

4. Ehdotukset tietojensaantioikeudesta (Sovittelulaki 15, 16 ja 25 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Ehdotus on odotettu ja tärkeä täsmennys sovittelulakiin. Aloitteentekijöillä on jo nykyisellään ollut mahdollisuus antaa tarvittavat tiedot sovittelualoitteeseen kuuluvista osapuolista, mutta käytännön tasolla monet aloitteentekijät, esimerkiksi koulut ja oppilaitokset, ovat olleet pidättäytyväisiä tietojen luovutuksessa, sillä laki on ollut epämääräinen tietojen luovuttamisen sallittavuudesta. On ensisijaisen tärkeää turvata sovittelutoimistojen tiedonsaantioikeus sekä täsmentää sovittelutoimistojen oikeutta saada välttämättömiä tietoja salassapitosäännösten estämättä. Sovittelualoitteiden tekemisen pitää olla helppoa ja selkeää jatkossakin, jotta palvelu pysyy saavutettavana kaikille.

5. Ehdotukset julkisuuslain soveltamisesta (Sovittelulaki 20 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Pidämme ehdotusta kannatettavana. On perusteltua soveltaa julkisuuslakia samassa laajuudessa kaikkiin palveluntuottajiin, sillä kaikilla on samat laissa säädetty tehtävät. Ehdotus yhdenmukaistaa eri sovittelutoimistojen oikeuksia ja velvollisuuksia.

6. Ehdotukset siirtymäsäännöksiksi (Sovittelulaki)

Kommenttinne ehdotuksesta

Kannatamme ehdotusta. Sovittelutietojärjestelmä Sopun käyttö on turvattava myös siirtymävaiheessa ja on huolehdittava, ettei tietojärjestelmän käyttöön tule katkoksia, jotka vaikuttavat asiakkaiden tietojen käsittelyyn.

7. Ehdotus talous- ja velkaneuvonnan erottamiseksi oikeusaputoimistoista (Laki Oikeuspalveluvirastosta 1, 2, 4 ja 9 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Talous- ja velkaneuvonnan lisäksi myös sovittelupalveluille on perusteltua erottaa samankaltainen selkeä ja itsenäinen rakenne Oikeuspalveluviraston alaisuudessa.

8. Ehdotus esteellisyssäännöksistä (13 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Ei lausuttavaa.

9. Ehdotus asiakkaan ohjaamiseksi toiseen toimistoon mm. esteellisyystilanteissa (14 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Ei lausuttavaa.

10. Ehdotus Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimiston johtajaa koskeviksi säännöksiksi (4, 9 ja 15 §)

Kommenttinne ehdotuksesta

Ei lausuttavaa.

11. Muut huomiot

-

Vapaaehtoiset sovittelijat ovat lakisääteisen rikos- ja riita-asioiden sovittelun tärkein resurssi myös hallinnonalasiirron jälkeen. Sovittelutoiminnasta saatavat yhteiskunnalliset säästöt syntyvät sovittelijoista. Sovittelijoiden asemasta myös oikeusministeriön alaisuudessa on huolehdittava. Vapaaehtoisille sovittelijoille on jatkossakin tarjottava laadukasta koulutusta, korvattava toiminnasta aiheutuvat kulut sekä antaa riittävät resurssit vaativan vapaaehtoistyön tekemiseen. Sovittelijoilla on nykyisellään ollut mahdollista osallistua ajoittain lisäksi kehittämistyöhön sekä valtakunnallisiin tapahtumiin, ja on tärkeää säilyttää edellä mainitut mahdollisuudet ja resurssit myös oikeusministeriössä.

Sovittelutoiminnan järjestäminen yhden organisaation alaisuudessa toisi palveluun paljon kaivattua yhteistä rakennetta ja tasalaatuisuutta ympäri Suomen. Toiminnan valtiollistaminen yhtenäistäisi sekä henkilöstön että asiakkaiden asemaa. Tällä hetkellä toimistot ja henkilöstö ovat hyvin erilaisissa asemissa eri palveluntuottajien alaisuudessa sekä asiakkaiden saama palvelu on hyvin vaihtelevaa eri

taustaorganisaatioiden resursseista ja säädöksistä johtuen. Sovittelutoiminnan valtiollistaminen mahdollistaisi nykyisten palvelurakenteiden kriittisen tarkastelun sekä sovittelutoiminnan muovaamisen entistä kustannustehokkaammaksi.

Sovittelutoiminnan valtionavustuksen jakamisperusteet tulisi saada uudistettua ensi tilassa, sillä sovittelutoiminnalle myönnetty resurssit eli vuosittain jaettava valtionavustus jakautuu epätasaisesti eri sovittelutoimistoille. Valtionavustuksen jakoperusteet ovat vanhentuneet eikä niissä oteta huomioon monia seikkoja, joilla on tänä päivänä oleellista vaikutusta sovittelutoimistojen tarvitsemiin vuosittaisiin resursseihin. Esimerkiksi sovittelutoimistojen vastaanottamaa sovittelualoitemäärää, eli sovittelutoimistojen vuosittaista työmäärää, ei tällä hetkellä huomioida valtionavustuksen toimistokohtaisessa suuruudessa.

Sovittelulakia muutetaan nyt välttämättömin osin tulevaan hallinnonalasiirtoon liittyen, mutta olisi tarpeellista päivittää ja täsmentää sovittelulakia muiltakin osin. Sovittelulaki on edelleen monista kohdin tarpeettoman väljä ja aiheuttaa lain osittain epämääräistä ja ontuvaa lain tulkintaa. Sovittelulain laajempi tarkastelu ja epäkohtien uudelleen muotoilu olisi palvelun laadun turvaamiseksi tärkeää uudestaan heti lähitulevaisuudessa.

Koistinen Nina

Varsinais-Suomen sovittelutoimisto - Nina Koistinen, johtava
sovitteluohjaaja vs.